

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Рівень вищої освіти	<u>II (магістерський) рівень вищої освіти / III (освітньо-науковий) рівень</u>
Освітньо-професійна програма	Клінічна психологія / Психологія забезпечення ментального здоров'я / Психологія
Кафедра	Соціальної психології
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС
Форма контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Розробники курсу	Євгенія Левченко
Контактна інформація	levchenyuk@ukr.net

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Метою освітнього компонента є: допомогти студентам оволодіти комплексом знань щодо складових змісту міжкультурної комунікації, сформувати «мультикультурну» особистість у полікультурному середовищі; навчити студентів коректному спілкуванню у міжкультурних контактах, самостійно аналізувати та уникати міжособистісних конфліктів в процесі спілкування в іншокультурному середовищі, правильно поводити себе з представниками інших культур.

Завданнями освітнього компонента є:

- надати студентам цілісну систему знань про основні концепції предмету та головні підходи до міжкультурної комунікації;
- проаналізувати зміни, які відбулися у характері розвитку МК за період її існування як навчальної дисципліни;
- ознайомити з методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних сферах суспільної життєдіяльності;
- сформувати мультикультурну особистість, яка здатна сприймати та поділяти культурні погляди, цінності, норми інших національних, етнічних спільнот;
- обирати поведінкові сценарії у прийнятті соціокультурного контексту комунікантів.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Частина 1.

Лекція 1. Міжкультурна комунікація як навчальна дисципліна. Історичні факти та обставини становлення МК. Етапи розвитку міжкультурної комунікації в США. Утвердження міжкультурної комунікації в Європі. Зародження та піднесення міжкультурної комунікації в Україні. Сутнісний зміст МК. Предмет і завдання міжкультурної комунікації. Основні теорії: Е. Холла, Г. Хофштеде, Р. Льюїса, С. Даля. Роль та значення міжкультурної комунікації в системі наукового знання.

Лекція 2. Поняття «культура» та її роль у міжкультурній комунікації.

Основні підходи до визначення поняття «культура» у міжкультурній комунікації. Характерні

особливості культури. Культурна картина світу. Культура і поведінка. Детермінанти поведінки в процесі комунікації. Роль емпатії та симпатії в міжкультурній комунікації. Значення культурних цінностей і норм в МК. Основні види культурних норм (звичаї, традиції, обряди).

Лекція 3. Шляхи засвоєння культури: інкультурація та соціалізація.

Інкультурація та соціалізація як основні форми засвоєння культури. Відмінності у тлумаченні понять «інкультурація», «соціалізація». «Культураі-особистість»: суть напрямку. Поняття «базова структура особистості» і «модальна особистість». Фундаментальні етапи процесу інкультурації: дитинство, зрілість. Психологічні механізми інкультурації. Культурна трансмісія (вертикальна, горизонтальна, непряма). Імітація, ідентифікація, сором та провина як психологічні механізми інкультурації.

Лекція 4. Проблема «чужості культур». Етноцентризм.

Протиставлення «своє-чуже» у взаємодії культур. Природа етноцентризму та його роль у міжкультурній комунікації. Модель засвоєння чужої культури М. Бенетта. Сучасна типологізація етноцентризму. Україноцентризм. Значення етноцентризму для процесу міжкультурної комунікації. Культурний релятивізм як альтернатива етноцентризму. Формування особистісної, культурної, етнічної, національної ідентичності.

Лекція 5. Процес акультурації в міжкультурній комунікації. Симптоматика «культурного шоку».

Акультурація як процес і результат взаємного впливу різних культур. Основні форми акультурації (асиміляція, сепарація, маргіналізація, інтеграція). Психологічний та соціокультурний аспекти адаптації. Стратегії індивіда: пристосування, реакції, відмови (Дж. Беррі). Стресогенний вплив чужої культури на людину. Симптоми культурного шоку. Механізми розвитку «культурного шоку». Модель кривої адаптації.

Лекція 6. Динаміка культури. Культурна глобалізація сучасного світу.

Динамічна природа культури. Основні джерела культурної динаміки (інновація, звернення до культурної спадщини, культурне запозичення, дифузія). Синтез як поєднання запозиченого і елементів власного надбання культури. Зміна культури в епоху глобалізації. Домінанти міжкультурної взаємодії: діалог культур, культурний плюралізм, толерантність. Відмінність у поняттях «толерантність» – «терпимість» – «інтолерантність».

Частина 2.

Лекція 7. Комунікативний аспект міжкультурної комунікації.

Співвідношення понять: спілкування та комунікація. Специфіка людського спілкування. Особливості міжособистісної комунікації. Моделі комунікаційних процесів: лінійна, транзакційна, інтерактивна. Роль та значення символів в процесі комунікації. Основні види комунікації (інформативна, афективно-оцінна, рекреативна, переконлива, ритуальна). Особистісні фактори комунікації. Обсценна лексика.

Лекція 8. Вербальна комунікація у контексті міжкультурної взаємодії.

Природа вербальної комунікації. Мовна картина світу. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Форми мовної комунікації: монолог, діалог, полілог. Стилї вербальної комунікації (прямий – непрямий, розгорнутий – згорнутий, особистісний – контекстуальний, інструментальний – афективний). Контексти мовленнєвої комунікації: денотація і коннотація, полісемія, синонімія, спостереження й оцінки. Особливості вербального спілкування представників різних культур.

Лекція 9. Специфічність невербальної комунікації в міжкультурній взаємодії.

Сутність «безмовної мови». Функціональний зміст невербаліки. Основні форми та засоби

невербальної комунікації. Кінесика (жести, постави тіла, міміка, хода). Окулесика (очна поведінка, візуальний контакт, прямий погляд). Такесика (потискування рук, поцілунки, поплескування, обійми). Проксеміка (відстань між мовцями, просторове розташування комунікантів). Хронеміка (розрахунок часу). Монохромні та поліхромні моделі часу. Аускультация (свист, звуки оплесків, стук, тупання ногами, клацання). Ольфакція (мова запахів). Сислове навантаження запахів та їх зчитування у комунікативному контексті. Гастика (частування, прийняття їжі, споживання напоїв). Особливість невербальних кодів комунікації у контексті різних культур.

Лекція 10. Когнітивні основи міжкультурної комунікації.

Особливості процесу сприйняття. Детермінуючі фактори сприйняття особи. Вплив культури на сприйняття (номіналістська та релятивістська позиції). Атракція в міжкультурних контактах людей. Зовнішні та внутрішні фактори атракції. Сутність, значення атрибуції в міжкультурній комунікації. Поняття «фундаментальної помилки атрибуції». Помилки атрибуції в міжкультурній комунікації: «мотиваційна», «ілюзорної кореляції», «помилкової згоди».

Лекція 11. Феномен конфлікту. Конфліктність у міжкультурній комунікації.

Природа та зміст поняття «конфлікт». Причини виникнення конфліктів між комунікантами. Стилі поведінки за конфліктних ситуацій. Відмінність у поняттях «конфлікт культур» і «культурний конфлікт». Стадії протікання і вирішення міжетнічних конфліктів. Типологія міжнаціональних, міжнародних конфліктів – способи їх врегулювання. Шляхи, прийоми, методи розв'язання конфліктів.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Формат навчання. Курс проводиться онлайн. Усі матеріали (презентації, посилання, інструкції до завдань) розміщуються на платформі Moodle.

Відвідування контактних практичних обов'язкове. На занятті обговорюються складні питання з розділів курсу, проводиться робота над типовими помилками та вирішення ситуаційних задач.

Самостійна робота. Здійснюється через опрацювання рекомендованої літератури і конспектування матеріалу тем, винесених на самостійний розгляд, які поглиблюють розуміння основних розділів курсу.

Дедлайни. Усі роботи здаються у визначені терміни. Прострочення без узгодженого продовження знижує оцінку на 20% від максимальної за завдання. За обґрунтованого звернення можливе індивідуальне подовження дедлайну.

Комунікація. Офіційні оголошення й інструкції публікуються на платформі Moodle.. Запитання через коментарі до завдань або електронну пошту (відповідь у робочий час).

Правила поведінки. Повага до колег, етична комунікація, активна участь у групових завданнях. Під час онлайн-занять бажано вмикати мікрофон/камеру, дотримуватись етикету.

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного контролю:

Контрольна робота (2). Максимальна оцінка за виконання контрольної роботи становить 30 балів. Завдання включає п'ять обов'язкових питань.

Індивідуальна самостійна робота. Здобувач має можливість самостійно обрати будь-яку країну і враховуючи теоретичні знання з навчального курсу детально розглянути, проаналізувати її, зазначити,

яку практичну роль відіграє міжкультурна комунікація в ній як на міжособистісному рівні, так і в бізнес сфері. Це можуть бути як європейські, скандинавські країни, так і Арабська, Азійська, Американська моделі. Знати стилі, контексти вербальної комунікації, які є дієвими для тієї чи іншої держави; зважати на культуру мовленнєвого етикету, норми та правила комунікативної поведінки. Звертати увагу на основні форми та способи невербальної комунікації: кінесіку, такесіку, сенсорику, проксеміку, хронеміку і т. п. у професійному міжкультурному спілкуванні. Зазначати, яку роль відіграють культурно-специфічні особливості паралінгвальної комунікації в міжнародному бізнесі.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Поточне оцінювання		
Контрольна робота 1	10	30
Контрольна робота 2	20	30
Індивідуальна самостійна робота	20	20
		80
Підсумкове оцінювання з формою контролю залік		
Залік		20
Сума балів		100

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (16 год.) та практичних (6 год.)/практичних контактних занять (4 год.), організації самостійної роботи студентів (64 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція, пояснення, бесіда, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація, приклад), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань, індивідуально-практичних робіт, тестів), а також інтерактивні техніки та методики.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Андрійченко Ю. В. Гендерний стереотип: особливості формування і функціонування в іспанській мові. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2015. Вип. 27. С. 14–21.
2. Захарчук Н. Філософсько-соціологічний аспект категорії «толерантність» та її роль у міжкультурній комунікації. Вісник НТУ «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. № 3. С. 23–28.
3. Кириченко Т. С. Гендерні особливості явища перебивання в процесі спілкування. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія • Педагогіка • Психологія. 2015. № 14. Випуск 31. С. 156–158.
4. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
5. Корнева Л. М. Гендерний аспект комунікації. Філологічні науки. 2013. № 13. С. 106–113.
6. Корнева Л. М., Сологуб Л. О. Особливості дитячого анекдоту як жанру фольклору. Наукові праці. Філологія. Літературознавство. Том. 239. № 227. 2014. С. 27–58.

7. Корнєва Л. М. Про деякі типологічні риси українського анекдоту. *Філологічні науки*. 2009. № 1. С. 55–61.
8. Конфліктологія / Гребеньков Г. В., Ковальова І. І., Красноносів Ю. М. та ін; за ред. Г. В. Гребенькова. Львів: «Магнолія 2006», 2011. 229 с.
9. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: «Довіра», 2007. 205 с.
10. Косенко А. В. Роль міжособистісної атракції у спілкуванні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер: Філологія*. 2016. № 24. Том. 2. С. 165–167.
11. Кузенко Г. М. Парадигма гендерних стереотипів у мовній картині світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2014. № 8. Том. 2. С. 243–245.
12. Леонова І. М. Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців в Україні. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4 (29). С. 94–100. 97
13. Малахов В. А. «Час націй»: проблеми виховання толерантності. *Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Науковий вісник № 10. Серія: Філософія*. 2000. Вип. 4. С. 14–15.
14. Махній М. М. Етнопсихологія і міжкультурна комунікація. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. 256 с.
15. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
29. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики. *Політичний менеджмент*. 2007. № 2 (23). С. 47–54. 98
16. Близнюк Т. П. Крос-культурні особливості комунікацій в Україні. *Економіка розвитку*. 2011. № 1 (57). С. 72–74.
17. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ: НАНУ. Ін-тут політичних і етнопольових досліджень, 2002. 272 с.
18. Подлевська Н. Культура спілкування в мережі Інтернет. *Українська мова і література*. 2011. № 2. С. 13–17.
19. Руденко В. Особливості віртуальної комунікації (мовний аспект). *Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 14-15. С. 298–302.
20. Саракун Л. Космополітична / національна ідентичність у контексті глобалізованої сучасності. *Університетська кафедра. Вісник КНЕУ*. 2016. № 5. С. 149–156.
21. Саракун Л. Взаємовплив міграції і космополітизації у добу глобалізації. *Університетська кафедра. Вісник КНЕУ*. 2017. № 6. С. 42–52.
22. Слющинський Б. В. Міжетнічна культурна комунікація в українському суспільстві. *Нова парадигма: Альманах наукових праць. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. Запоріжжя 2003*. Вип. 32. С. 227–237.
23. Тарасюк І. В. Культурний шок як один із чинників адаптації та реадaptaції мігрантів до нового соціокультурного середовища. *Психологічні перспективи*. 2011. Вип. 17. С. 232–240.
24. Волошинович Н. Мовленнева агресія в інтернет-комунікації. *Актуальні питання іноземної філології*. 2016. № 4. С. 32–38.